

ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА: ДОСВІД ТА УРОКИ ЕТНОДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Велика війна 1914 – 1918 рр., що “зруйнувала значну частину традиційних основ європейського суспільства, надзвичайно зміцнила революційні сили як лівих, котрі вірили у те, що нове тисячоліття не настане без подальшого збройного конфлікту, внутрішнього і міжнародного, так і правих, які вбачали фатальне призначення людини у подальшому розпалюванні міжнаціонального зіткнення”¹. Власне крах імперій Романових і Габсбургів наприкінці війни активізував не лише імперські (білогвардійські) сили Росії, але й нове більшовицьке керівництво, яке не проти було зберегти геополітичне поле довоєнної монархії. З цією метою наприкінці 1917 р. було розв’язано українсько-більшовицьку війну, а також підтримано проросійські сили регіональних антиукраїнських утворень – Донецько-Криворізької республіки, Республіки Таврида, Галицької соціалістичної радянської республіки². Проголошення останньої в 1920 р. Кремль інспірував задля нейтралізації пам’яті про ЗУНР, ідей соборності незалежної Української народної республіки. На жаль, життєдіяльність ЗУНР не підтримали країни Антанти, з волі яких польське військо окупувало територію Східної Галичини, а згодом і Західної Волині.

У пропонованій статті актуалізовано основні напрями діяльності Української національної ради та уряду ЗУНР, відзначено основні здобутки молодого української влади в етнодержавотворенні. Вказана проблема була об’єктом міждисциплінарних студій вітчизняних учених В. Великочого, О. Карпенка, М. Кугутяка, С. Макаруча, О. Реєнта, О. Рубльова, О. Павлишина, Б. Савчука, Ю. Сливки та автора цієї публікації.

Українській революції 1917 – 1921 рр. передував період національного відродження XIX – початку XX ст., який започаткувала “Руська трійця” в особі Маркіяна Шашкевича, Івана Вагилевича і Якова Головацького (1837 р. видала альманах “Русалка Дністровая”), ввела народну мову в літературну і виступила за єдність українців Австрії з підросійською Україною³. А вже революційного 1848 р. Головна руська рада у Львові у відозві до населення проголосила: “Ми, русини галицькі, належимо до великого руського народу, котрий говорить одним язиком і 15 мільйонів виносить, з котрого півтретя мільйона землю Галицьку замешкує”. Важливий досвід конституційно-правових практик західні українці здобули в Галицькому сеймі, Крайовому сеймі Буковини і Віденському парламенті, а також перших українських партіях – радикальній, національно-демократичній, соціал-демократичній, їх виборчих кампаніях кінця XIX – початку XX ст. Цінним став також управлінський досвід Наукового товариства імені Шевченка у Львові, “Просвіти”, “Сільського господаря”, “Сокола”, “Січі”, “Плесту” та інших товариств, які прагнули творити недержавні наукові, освітні, господарські структури⁴.

Проголошення державної незалежності Української народної республіки та поразка країн Троїстого союзу в Першій світовій війні активізували національно-ви-

звольний рух у Східній Галичині, Буковині та на Закарпатті. 25 березня 1918 р. у залі Музичного інституту ім. Лисенка у Львові відбувся з'їзд 500 українських представників усіх галицьких партій, послів Галицького і Буковинського сеймів, які привітали проголошення незалежної УНР та ухвалили резолюцію з такими вимогами: “З українських земель Галичини та Буковини утворити окремий державний організм; надати національним меншинам на цій території повне забезпечення їхньої національної автономії та політичної рівноправності; припинити насильницьку колонізацію Холмщини; злука всіх національних сил”. У вересні 1918 р. вимоги об'єднати всі українські землі Австро-Угорської імперії в єдиний коронний край з окремим сеймом та адміністрацією, якомога швидше ратифікувати умови Берестейського мирного договору підтримали на масових мітингах і вічах українці Львова, Тернополя, Самбора, Дрогобича, Станиславова та інших галицьких міст і сіл. Почастішали й візити галичан до цісаря Карла I з вимогою поліпшення свого соціально-економічного становища⁵.

Унаслідок наростання національно-визвольного руху народів Австро-Угорської монархії 16 жовтня 1918 р. цісар оголосив про реорганізацію імперії в федеративну державу, “в якій кожен народ має створити на своїй території власну державу”. З огляду на це, 18 – 19 жовтня 1918 р. у Львові (зала Народного дому) представницьке зібрання українських послів до австрійського парламенту, Галицького та Буковинського сеймів, єпископату, делегатів українських партій (так звана Конституанта) обрало тимчасовий парламент – Українську національну раду (далі УНРада) на чолі з адвокатом Євгеном Петрушевичем, який був одним із лідерів провідної політичної партії краю – Української націонал-демократичної партії⁶. До неї, згідно зі Статутом, увійшли українські депутати обох палат австрійської Державної ради (парламенту і палати панів), краєвих сеймів Галичини і Буковини та по три представники українських партій з цих земель. Окрім них, до засідань ради допускалися делегати від українського студентства Галичини та журналісти. Функції Президії УНРади у перші дні виконувала Президія Української парламентської репрезентації на чолі з Є. Петрушевичем. 19 жовтня УНРада ухвалила рішення про створення трьох делегацій: Віденської (голова Є. Петрушевич); делегації для поладження справ Галичини у Львові (Кость Левицький), Буковинської делегації у Чернівцях (Омелян Попович)⁷. Загалом в УНРаді працювали авторитетні люди краю: митрополит Греко-католицької церкви Андрей Шептицький, адвокат Роман Перфецький, публіцист Льонгін Цегельський, педагог Антін Крушельницький, письменники Осип Назарук і Василь Стефаник, вчені Іван Горбачевський і Станіслав Дністрянський, журналіст Василь Панейко, фольклорист Олександр Колесса та ін. (загалом через цей орган пройшло дві сотні осіб)⁸. Водночас у маніфесті Українська національна рада проголосила на етнічних землях Австро-Угорської імперії Українську державу (декларована територія – бл. 70 тис. км², фактично бл. 40 тис. км²; населення – 4 млн осіб), закликавши до її творення всі національні меншини краю⁹. Рада заявила про свій тимчасовий статус, убачаючи своїм завданням організацію демократичних виборів до парламенту. Український політик взяв курс на легальне й мирне перейняття державної влади. Втім, владу довелося здобути Першолистопадowym повстанням, у ході якого українці взяли під контроль стратегічні об'єкти Львова та більшості міст краю. Пополудню австрійський намісник Галичини Кароль фон Гуйн передав владу своєму заступнику українцю Володимирі Децикевичу, а той, уже на підставі цісарського маніфеста від 16 жовтня 1918 р., Українській національній раді¹⁰. Нову владу щиро привітала громадськість Києва. Одеси та інших міст Наддніпрянщини¹¹.

У програмному маніфесті Української національної ради від 5 листопада 1918 р. українська влада декларувала загальне виборче право, рівність усіх громадян незалежно від віри, мови, стану чи статі перед законом, 8-годинний робочий день, соціальний захист людей похилого віку та інвалідів, охорону праці та громадський спокій, проведення аграрної реформи. За ухвалою львівської делегації УНРади представники українських партій 9 листопада 1918 р. сформували коаліційний уряд – Раду державних секретарів (Державний секретаріат), який засідав у колишньому Галицькому намісництві. Його головою і міністром фінансів став Кость Левицький. Президентом Української національної ради, яка засідала в будинку Ставропігії, переобрано Євгена Петрушевича.

13 листопада 1918 р. УНРада затвердила Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель колишньої Австро-Угорської монархії, уконституувала ЗУНР, затвердила її герб. Закони УНРади “Про тимчасову адміністрацію областей ЗУНР” від 16 листопада і “Про тимчасову організацію судів і влади судейської” від 21 листопада залишили правочинність нормативних актів Австро-Угорщини (цивільного кодексу 1811 р., цивільно-процесуального кодексу 1895 р., кримінального кодексу 1852 р., кримінально-процесуального кодексу 1873 р.) в тому обсязі, які відповідали державності ЗУНР; нова система судових органів складалася з повітових (130) і окружних судів (13), вищого суду (Найвищий державний суд планували створити окремим законом). Суддів призначав Державний секретаріат за призначенням Державного секретаріату судівництва (складався з особово-управлінського і законодавчого відділів). Повітовому комісару підпорядковувалися повітові військові команди, громадські комісари у містах і селах. Щоправда, поза їх компетенцією залишилися суди, телеграф, пошта, залізниці, земельні володіння. Створено й нову жандармерію – цивільну, військову і транспортну¹². За європейським зразком сформовано регулярну Галицьку армію, до якої вступили не лише місцеві українці, але й німці, євреї, а також наддніпрянці.

Законодавчо упорядковано й державну службу. Державні урядовці поділялися на керівних (концертових) урядників і на виконавців (канцеляристів). Першими могли стати лише дипломовані правники до 40 років, які бездоганно володіли українською мовою і склали три державні іспити. Від канцелярійних урядників вимагалось знання української, польської та німецької мов, досконалого володіння діловодством. Існували й контрактні урядники – адвокати, судді й нотаріуси, які складали не політичний, а фаховий іспит. На службу не приймали боржників, злочинців чи ув'язнених. Хабарництво каралося великим грошовим штрафом, або ж арештом до шести місяців. Українська влада толерувала діяльність місцевих Єврейських національних рад, місцевої єврейської і польської міліції.

Зрозуміло, що польське населення Львова негативно відреагувало на встановлення української влади. Польські офіцери австрійської армії створили збройні підрозділи, які розпочали у Львові вуличні бої проти українських сил. Перші три тижні українсько-польської війни 1918 – 1919 рр. йшли зі змінним успіхом. Лише після того, як із Перемишля, де 11 листопада придушено українську владу, до Львова залізницею прибуло польське угруповання, противникові вдалося перехопити ініціативу й змусити 22 листопада 1918 р. українські війська відступити зі Львова. УНРада і уряд ЗУНР виїхали до Тернополя, який став новою столицею держави. Українські сили, що виїшли зі Львова, розпочали облогу міста, встановивши 300-кілометрову лінію фронту¹³.

На початку січня 1919 р., після місячного перебування в Тернополі, центральні органи держави перебралися до Станиславова. У трьох сесіях Української національної ради (2 – 4 січня, 4 – 15 лютого, 25 березня, 3 – 15 квітня 1918 р.) взяло участь понад 130 делегатів, які створили десять комісій: земельну, військову, законодавчу, технічної відбудови, фінансову, шкільну, закордонних справ, суспільної опіки, комунікаційну, адміністративну. Тоді ж сформовано новий уряд на чолі з адвокатом Сидором Голубовичем.

4 січня 1919 р. закон “Про виділ Української національної ради” закріпив за радою “функції, що звичайно входять в обсяг повноважень президента держави”. Поточну роботу Виділу перекладено на президію УНРади: президента Є. Петрушевича, чотирьох його заступників, двох секретарів і заступника секретаря¹⁴.

За умов кривавої війни розрухи УНРада і уряд особливу увагу фокусували на організації понівеченого війною господарства та виведенню його з глибокої кризи. Відтак монополізовано продаж зерна, хлібопекарських виробів, картоплі, великої і малої рогатої худоби, свиней, шкіри, цукру, сірників, цигарок, спирту, вина, горілки і пива, поташу, пороху. Харчевий уряд намагався подолати голод. 4 квітня 1919 р. УНРада запровадила в обіг спільну з Наддніпрянщиною валюту – гривню (дорівнювала австрійській короні) і карбованець (дорівнював двом коронам). Однак нова валюта не змогла стримати інфляції в умовах війни, міжнародної ізоляції ЗУНР, напливу знеціненої корони з Чехії, Угорщини, Югославії. Відчувався брак дрібних національних грошей, тому повітова влада Бродів, Золочева, Тернополя, Збарача і Сокаля почала друкувати, нерідко на твердому обгортковому папері, міські бони (1, 2, 5, 10 гривень). У квітні 1919 р. регламентовано розподіл м'яса, заборонено випікання хліба без установленого мінімуму (25%) сурогату, обмежено його продаж у промислових їдальнях (25 г). Однак українська влада так і не зуміла взяти під контроль нафтовидобуток (більшість розробок належала іноземному капіталові), хоч і заборонила вивіз нафти-сирівця.

Після тривалих дискусій (трьох читань) 14 квітня 1919 р. УНРада нарешті ухвалила Земельний закон, який визначив основи аграрної реформи, зокрема ліквідацію великого землеволодіння (не лише поміщицького, але й монастирського). Після закінчення війни передбачалося поділити рілля між безземельними і малоземельними, вояками Галицької армії (від 30 до 100 моргів). Ліси мали перейти під оруду міністерства земельних справ. Господарів, у яких окультурені ґрунти стояли облогом, влада могла покарати шестимісячним арештом або штрафом 100 – 5000 корон. Новий аграрний закон розкритикували ліві сили і консерватори. Зокрема галицький консерватор Василь Кучабський вважав, що цей закон відвертав від ЗУНР галицьких поляків-землевласників і примітизував рівень життя¹⁵.

Національним меншинам Українська національна рада гарантувала свободу усного і писемного спілкування з державними і громадськими структурами рідною мовою. Закон про вибори до сейму Західної області УНР від 15 квітня 1919 р. (ухвалений після третього читання) передбачав загальні, таємні і прямі вибори за національними куріями осіб, не молодших ніж 20 років, зокрема вибори 160 депутатів від українського (3,99 млн), 33 – від польського (0,8 млн), 27 – від єврейського (0,69 млн) і 6 – від німецького (0,16 млн) населення краю, разом 226 обранців¹⁶. Право висувати кандидатів у депутати надавали партіям і групам виборців (не пізніше 10 днів до виборів) за спеціальними виборчими списками (від 200 осіб). Право вибору і виборності були позбавлені психічнохворі, зареєстровані кримінальні злочинці та повії. Жодних обмежень за соціальним походженням, релігійною та національною приналежністю

не передбачалося. Члени виборчих комісій складали письмові присяги. Однак заплановані на листопад сеймові вибори не відбулися через потужний наступ у травні 1919 р. 80-тисячного польського війська.

1 лютого 1919 р. УНРада ухвалила Закон про запровадження української мови як державної в усіх установах. Згідно із законом від 8 квітня 1919 р., громадянство ЗУНР надавали особам із постійним місцем проживання (хоча б п'ять років); службу в державних установах і організаціях дозволяли лише після громадянської присяги. Зрозуміло, що в умовах війни та виживання втілювати в життя ці демократичні права було важко, тим більше, що цього бажали не всі політичні сили, які прямо чи опосередковано брали участь у роботі Національної ради і місцевих органів влади. Насамперед, ліворадикальний блок – напівлегальні члени Компартії Східної Галичини і легальні українські соціал-демократи.

Українська влада також прагнула реформувати систему освіти. Закон УНРади про шкільництво ЗОУНР від 13 лютого 1919 р. оголосив публічні школи державними, а вчителів – державними службовцями; за рішенням освітніх органів було дозволено засновувати приватні школи. Українська мова стала основною в усіх державних школах; за національними меншинами – поляками та євреями, визнавали “право на школу в рідній мові”. В школах з українською мовою навчання на прохання батьків дозволялося вивчати факультативно польську та німецьку мови (дві години в тиждень). Спеціальним законом націоналізовано українські приватні гімназії в Долині, Городенці, Копичинцях, Рогатині, Чорткові та Яворові, а також учительські жіночі семінарії у Львові, Станиславові, Самборі, Сокалі, Бережанах, Коломиї й Тернополі¹⁷. Не зважаючи на інфляцію, влада виплачувала грошові компенсації, зокрема дорожні вчителям, а також удовам і сиротам греко-католицьких священників. Зарплата нараховувалася священикам усіх конфесій.

Українська національна рада на сесії 3 січня 1919 р. урочисто проголосила намір об'єднати ЗУНР з УНР “в одну однуцілу суверенну Народну республіку”, обрала делегацію (65 осіб) на чолі з віце-президентом УНРади Левом Бачинським, яка мала ратифікувати цю ухвалу. Актом злуки 22 січня 1919 р. у Києві ці плани було реалізовано¹⁸. 23 січня Трудовий конгрес затвердив Універсал Директорії, й на цій підставі делегати УНРади ввійшли до складу парламенту УНР¹⁹. До складу Директорії УНР обрано Є. Петрушевича, ЗУНР стала Західною областю Української народної республіки (ЗОУНР). Ратифікувати акти єднання мали Українські національні збори, які планували скликати згодом²⁰. Злуку УНР і ЗУНР привітали народні віча у Стрию, Калуші, Войниліві, Товмачі, Долині, Дрогобичі, Золочеві, Заліщиках, Самборі²¹.

14 – 15 травня 1919 р. польські сили почали велику наступальну операцію, унаслідок чого частини Галицької армії відступили з околиць Львова на південь Тернопільщини, до Дністра. У середині червня 1919 р. Галицька армія здійснила контрнаступ, під час якого звільнено міста Чортків, Тернопіль, Золочів. Для оптимізації механізмів ухвалення рішень в екстремальних умовах війни Президія Виділу УНРади і уряд 9 червня 1919 р. передали надзвичайні повноваження Є. Петрушевичу, якого (“до відкликання”) оголошено диктатором ЗУНР²². Невдовзі, вже в еміграції (1920) у Відні, сформовано Колегію уповноважених диктатора ЗУНР, яка поєднувала виконавчі й частково законодавчі функції керівництва республіки в складних умовах еміграції. Окремі міжнародні протестаційні документи підписувалися від імені “послів Української національної ради” у Відні й Львові, або ж від Президента Української Національної ради Східної Галичини (ЗУНР, Галицької Республіки)²³.

З огляду на виникнення нової воєнно-політичної ситуації в Центрально-Східній Європі, насамперед через небезпеку експансії більшовицької Росії, поширення комуністичних режимів, західні держави схилилися до розв'язання українсько-польської суперечки за Галичину на користь Польщі. 25 червня 1919 р. Найвища рада Антанти санкціонувала право Варшави на “тимчасову військову окупацію” Східної Галичини. Підготовлений Найвищою радою 8 грудня 1919 р. проект статусу Східної Галичини, котрий передбачав лише 25-річний мандат на адміністрування Польщі у краю, опротестувала польська делегація і він не набув чинності (поляки вимагали права на довічне володіння Галичиною). Намагаючись перешкодити інкорпорації українських земель до складу Речі Посполитої, провідники ЗУНР домагалися від країн Антанти розв'язання східногалицької проблеми на засадах права націй на державне самовизначення. Натомість за підтримки керівництва більшовицьких республік Росії та України влітку 1920 р. створено Галревком і проголошено маріонеткову Галицьку соціалістичну радянську республіку, яку не визнала міжнародна спільнота; її двохмісячну політику радянської розкритикував й еміграційний уряд ЗУНР²⁴. 23 лютого 1921 р. паризька сесія Ради Ліги Націй підтвердила тимчасовий характер польської військової окупації Східної Галичини. У відповідь 30 квітня 1921 р. Є. Петрушевич запропонував Лізі націй проект “Основи державного устрою Галицької республіки”, яким передбачалося відродження у краї незалежної соціально-правової держави, в якій вибори до парламенту (Державної ради) пропонувалося здійснити за трьома національними куріями, очолити республіку мав президент²⁵. Утім, цей проект Ліга націй не підтримала. Не вдалося також консолидувати національно-державні плани проводу ЗУНР і УНР. А вже 14 березня 1923 р. Рада представників держав Антанти визнала Східну Галичину частиною Польської держави. Натомість польський уряд обіцяв забезпечити національним меншинам можливості національно-культурного розвитку і надати Східній Галичині автономію, але не виконав цієї обіцянки. Оголосивши заяву з протестом, 15 березня 1923 р. екзильний уряд ЗУНР у Відні самоліквідувався, Є. Петрушевич виїхав до Берліна, де зблизився із середовище гетьмана П. Скоропадського. Помер 1940 р., його прах перепоховано 2002 р. на Личаківському цвинтарі у Львові²⁶.

Як бачимо, діяльність УНРади ЗУНР засвідчила, що провідники українських партій, недавні послы Галицького сейму непогано засвоїли досвід європейських демократичних традицій й прагнули збудувати республіку, яка б стала прикладом українського державного правопорядку²⁷. На думку адмірала австрійського фронту, керівника санітарних справ ЗУНР Ярослава Окуневського, Президент УНРади Є. Петрушевич у “впорядкованій республіці” міг би стати “пречудовим президентом”, не гіршим від президента Чехословаччини Томаша Масарика²⁸. Однак цьому завадила воєнна агресія на західні землі України у 1918 – 1920 рр. Польщі, Румунії та більшовицької Росії. Досвід ЗУНР щодо формування революційного парламенту і коаліційного уряду, системи функціонування місцевої влади за участю потенційних опонентів, виваженого земельного реформування може стати в нагоді й сучасним політикам і управлінцям. Воєнна агресія Росії на українські землі у 2014 – 2015 рр. має стати новим закликком для нинішніх українських політиків щодо консолідації національно-державних сил, відсічі новим імперським проектам “Новоросії” та “русского мира”.

¹ Говард М. Війна в європейській історії / М. Говард. – Київ, 2000. – С. 21.

² Детальніше див.: Турченко Г. Проект “Новоросія” 1764 – 2014 рр. Ювілей на крові / Г. Турченко, Ф. Турченко. – Запоріжжя, 2014. – 116 с.

³ Детальніше див.: Стеблій Ф. Маркіян Пашкевич – провісник незалежності соборної України / Ф. Стеблій. – Львів, 2011. – 200 с.; його ж. Галичина на перехрестях історії. Постаті / Ф. Стеблій. – Львів, 2011. – 304 с.

⁴ Детальніше див.: Чорновол І. Українська фракція Галицького крайового сейму 1861 – 1901 рр. (нарис з історії українського парламентаризму) / І. Чорновол. – Львів, 2002. – 288 с.; Аркуша О. Парламентська традиція галицьких українців другої половини ХІХ – початку ХХ ст. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Вип. 6: Західно-Українська Народна Республіка: історія і традиція. – Львів, 2000. – С. 68–91; її ж. Галицький сейм: виборчі кампанії 1889 і 1895 рр. – Львів, 1996. – 173 с.

⁵ Західно-Українська Народна Республіка 1918 – 1923. Док. і мат. Т. 1. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 128–129; Литвин М. Історія ЗУНР / М. Литвин, К. Науменко. – Львів, 1995. – С. 25; Українське слово. – 1918. – 29 вересня; Діло. – 1918. – 3 жовтня, 6 жовтня, 8 жовтня, 10 жовтня.

⁶ Левицький К. Великий зрив / К. Левицький. – Львів, 1931. – С. 113–116; Литвин М. Президент “Швейцарії Сходу” / М. Литвин // День. – 2008. – 7 листопада; Українське слово. – 1918. – 22 жовтня; Народна рада. – 1918. – 25 жовтня.

⁷ Павлишин О. Українська Національна Рада ЗУНР–ЗОУНР: реконструкція особового складу (жовтень 1918 р. – серпень 1919) / О. Павлишин // Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ в Україні. – Львів, 1999. – Вип. 2. – С. 234–252.

⁸ Павлишин О. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918 – 1919) / О. Павлишин. – Львів, 2008. – С. 71–77.

⁹ Литвин М. Історія ЗУНР / М. Литвин, К. Науменко. – С. 75–90; Діло. – 1918. – 20 жовтня.

¹⁰ Історія Львова. У трьох томах. – Львів, 2007. – Т. 3. – С. 14.

¹¹ Українське слово. – 1918. – 22 жовтня, 23 жовтня.

¹² Ортинський В. П. Силіві структури Західно-Української Народної Республіки / В. П. Ортинський. – Львів, 2004. – С. 154–242.

¹³ Детальніше див.: Литвин М. Українсько-польська війна 1918 – 1919 рр. / М. Литвин. – Львів, 1998. – 488 с.

¹⁴ Західно-Українська Народна Республіка 1918 – 1923. Док. і мат. Т. 2. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 151–152.

¹⁵ Литвин М. Західноукраїнське село в період визвольних змагань / М. Литвин // Історія українського селянства. – Київ, 2006. – Т. 1. – С. 597–621; Павлишин О. Підготовка аграрної реформи в ЗОУНР / О. Павлишин // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 6: Західно-Українська Народна Республіка: історія і традиції. – Львів, 2000. – С. 170–183.

¹⁶ Західно-Українська Народна Республіка 1918 – 1923. Док. і мат. Т. 2. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 359–360, 407–414.

¹⁷ Шологон Л. Освітні процеси в Західно-Українській Народній Республіці (1918 – 1919 рр.) / Л. Шологон // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2009. – Вип. 18. – С. 240–248.

¹⁸ Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 118. – Оп. 1, спр. 5, арк. 5.

¹⁹ Вістник Української Народної Республіки. – 1919. – 7 лютого.

²⁰ Мазепа І. Україна в огні й бурі революції / І. Мазепа. – Мюнхен, 1950. – Т. 1. – С. 87.

²¹ Західно-Українська Народна Республіка 1918 – 1923. Док. і мат. Т. 3. Кн. 2. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 6–50.

²² Західно-Українська Народна Республіка 1918 – 1928. Док. і мат. Т. 2. – С. 397.

²³ Західно-Українська Народна Республіка 1918 – 1923. Док. і мат. Т. 5. Кн. 2. – Івано-Франківськ, 2011. – С. 508, 524, 531, 556, 686, 694, 697, 701, 714.

²⁴ Литвин М. ЗУНР і Галицька СРР у геостратегії більшовицької Росії / М. Литвин // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2009. – Вип. 18. – С. 101–118.

²⁵ Західно-Українська Народна Республіка 1918 – 1923. Док. і мат. Т. 5. – Кн. 2. – Івано-Франківськ, 2011. – С. 647–662.

²⁶ Павлишин О. Євген Петрушевич (1863 – 1940). Ілюстрований біографічний нарис / О. Павлишин. – Львів, 2013. – С. 30–39.

²⁷ Лисяк-Рудницький І. Історичні есе: у 2-х т. / І. Лисяк-Рудницький. – Т. 2. – Київ, 1994. – С. 55–56.

²⁸ Плекан Ю. Євген Петрушевич і Ярослав Окуневський: історія однієї “сильветки” / Ю. Плекан // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 18: Західно-Українська Народна Республіка: до 90-річчя утворення. – Львів, 2009. – С. 530–534.

Микола Литвин.

Західно-українська народна республіка: досвід та уроки етнодержавотворення.

У статті узагальнено законотворчу діяльність Української національної ради Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР; 1918 – 1923) щодо реформування органів влади та управління, демократизації суспільства.

Mykola Lytvyn.

Processes of state and nation building in western ukrainian people's republic: lessons learnt.

The article summarises legislative activities of the Ukrainian National Council of the Western Ukrainian People's Republic (ZUNR; 1918 – 1923) aiming at governmental and administrative reforms, and democratisation of society.